

יוני 2023

מצב הכיבוש השנה ה-56: תמונת מצב משותפת

הכלטכורמה – ארגונים ישראליים למען זכויות אדם

הארגונים המשתתפים:

במקום - מתכננים למען זכויות תכנון; גישה - מרכז לשמירה על הזכות לנוע; האגודה לזכויות האזרח ב"י שראל; הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל; הורים נגד מעצרי ילדים; המוקד להגנת הפרט; הקרן למגיני זכויות אדם; זזים - קהילה פועלת; יש דין; לוחמים לשלום; עיר עמים; עמק שווה; רבנים למען זכויות האדם; רופאים לזכויות אדם ישראל; שוברים שתיקה; שלום עכשיו; תורת צדק

כתיבה ותרגום מאנגלית: אפרת שיר וד"ר רחל סטרומזה
עיצוב: עדי גולן בכנפו, סטודיו AGB
תמונת שער: אן פק, אקטיבסטליס

דו"ח זה נכתב על ידי 17 ארגוני זכויות אדם אשר מרביתם ממומנים בעיקר על ידי ישויות מדיניות זרות. אנו גאים להיתמך על ידי מדינות שסבורות כמונו שהכיבוש הוא לא עניין פנים-ישראלי ושתורמות לקידום זכויות אדם. רשימות התומכים מפורטות באתרי האינטרנט של הארגונים ובאתר רשם העמותות.

תוכן עניינים

4	תקציר מנהלים
6	הקדמה
8	אלימות כוחות הביטחון
12	סיכוח
17	נישול
22	מתקפה על ארגוני זכויות אדם
25	קריאה נוספת

תקציר מנהלים

< 56 שנים חלפו מאז שישראל כבשה את רצועת עזה ואת הגדה המערבית, כולל ירושלים המזרחית ('השטחים הכבושים'). ביום שנה עגום זה, חברנו יחד, 17 ארגוני זכויות אדם, כדי להציג תמונת מצב מקיפה ביחס לארבעה נושאים: אלימות כוחות הביטחון של ישראל, סיפוח, גירוש והמתקפה על ארגוני זכויות אדם. ארבעת נושאים אלו שזורים זה בזה, ולדעתנו מהווים את המרכיבים המשמעותיים והדוחקים ביותר במדיניות הכיבוש הישראלית הנוכחית.

אלימות כוחות הביטחון כלפי פלסטינים – לא מוצדקת, לא מידתית ולא חוקית – היתה מאז ומתמיד חלק מהותי בכיבוש. ניתוח הנתונים מעלה שלוש מגמות: 1. קווי מדיניות מסוימים ממשיכים, ללא שינוי ניכר או צפי לשינוי מהותי (למשל עינויים בחקירות ומעצרי ילדים). אנו מודאגים במיוחד מהחסינות הכמעט מוחלטת המוענקת לתוקפי פלסטינים ברחבי השטחים הכבושים. 2. מאז תחילת 2022 ניכרת עליה ברורה במספר הפלסטינים שנורו ונהרגו בגדה המערבית. האחראים למעשי ההרג האלו, כמו גם למעשי ההרג ברצועת עזה, נהנים בפועל מחסינות מוחלטת. 3. ממשלת ישראל ה-37 (הנוכחית) מתכננת ומקדמת מספר הצעות חוק מדאיגות, שיצמצמו אף יותר את האחריות של ישראל ויגבילו ארגוני זכויות אדם.

'הסיפוח הזוחל' הוא התהליך שבו לאורך השנים מעל למיליון דונם של קרקע פלסטינית הוכרזו בהדרגה על ידי ישראל כ'אדמות מדינה' (אדמות ציבור), ועומעמה ההבחנה בין מעמדם החוקי של מתנחלים לבין זה של שאר אזרחי ישראל. רכיב מרכזי נוסף בתהליך זה הוא יצירת מציאות משפטית כפולה בשטחים הכבושים, בה רק חייהם ורכושם של פלסטינים נשלטים על ידי חוקים וצווים צבאיים. המצב הוא כה קיצוני, עד שכיום האחיזה הישראלית בגדה המערבית נחשבת על ידי רבים כעונה לקריטריונים של פשע האפרטהייד, כפי שהוא מוגדר בדין הבינלאומי. נתיב המדיניות הנוכחי הוא קידומו של סיפוח מלא באמצעות חוקים פרטניים ושינויים מנהליים יחידניים אך מרובים, הכור ללים שינויי משטר מבניים, בנייה בשטח וצמצום נוסף של זכויות הפלסטינים. יחדיו, שינויים אלה יאיצו את סיפוח הגדה מערבית, יעמיקו את בידודה של רצועת עזה ויקבעו אף יותר את סיפוחה של ירושלים המזרחית.

היסטורית, ישראל פעלה כדי לקטוע ולבודד את השטחים הכבושים באמצעות מחסומים, התנחלויות, שטחים צבאיים ובניית תשתיות. נכון למועד פרסום זה, ישראל הקצתה מעל ל-99% מ'אדמות המדינה' בגדה המערבית למטרות ישראליות ועל ידי כך נישלה פלסטינים מאדמות ומשאבי טבע באורח שיטתי. כיום, מאמצי הנישול בחסות המדינה מתרכזים בשני אזורים מרכזיים: ירושלים המזרחית ושטח C. בשני האזורים, האמצעים עיים המרכזיים לקידום מטרה זו הינם מנגנונים משפטיים מוטים, מדיניות תכנון ואכיפה מפלה והפקעת אדמה פלסטינית לצרכים צבאיים. אלימות מתנחלים ישראלים מקדמת גם היא גירוש של פלסטינים, בגיבוי כוחות הצבא; ראוי לציין שאלימות מתנחלים זו הקצינה אף יותר בשנה האחרונה.

יכולתה של החברה האזרחית לנטר, לתעד ולהתנגד לקווי מדיניות אלה ואחרים נמצאת תחת מתקפה, כאשר הממשלה הנוכחית וקודמתה מכשילות ומתקיפות בגלוי ארגוני זכויות אדם. המקרה המדאיג ביותר הינו ההחלטה של שר הביטחון לשעבר בני גנץ להוציא מחוץ לחוק שישה ארגונים פלסטיניים. הממשלה הנוכחית מקדמת ביתר שאת צעדים אנטי-דמוקרטיים מדאיגים ביותר, כאשר כל אחד מהם בפני עצמו עשוי לחבל בתפקוד החברה האזרחית.

הקדמה

< דו"ח משותף זה הינו תוצאה של מצב מתמשך ובלתי נסבל מחד, ומאידך, של הסלמה שהגיעה לנקודת רתיחה בחודשים האחרונים. אמנם, עברו כבר 56 שנים מאז שישראל כבשה את הגדה המערבית, ירושלים המזרחית ורצועת עזה, והיעדר האחראיות, נישול הפלסטינים וההתעלמות המוחלטת מהדין הבינלאומי אינם תופעות חדשות. אבל השתרשותם לא הופכת ולא צריכה להפוך אותם לתופעות שיש להשלים עמן. בנוסף, מאז הבחירות האחרונות לכנסת בנובמבר 2022,

גופים עצמאיים וביקורתיים לחינויים למשטר הישראלי נתונים תחת מתקפה מתמדת. מאז הקמת הממשלה ה-37, צונאמי של יוזמות חקיקה מאיים להכריע את מערכת האיזונים והבלמים החלשה מלכתחילה של שיטת המשטר הישראלית, ולהעניק לרשות המבצעת כוח כמעט בלתי מוגבל.

לא ניתן להפריז בחשיבות ההשפעה של השינויים המקודמים על הפלסטינים בשטחים הכבושים ועל ארגוני זכויות אדם המתנגדים לכיבוש. יחדיו, יוזמות אלו ישנו לחלוטין את אופי המשטר, במיוחד באמצעות הגבלת בג"ץ וצמצום - אם לא ניטרול - עצמאות בית המשפט. אף שבג"ץ תמיד מיעט להתערב בהחלטות ממשלה בנושאים הקשורים לכיבוש ואף כונה 'עמוד תווך' של הכיבוש, פסיקות בית המשפט בכל זאת סיעו לעיתים להפחית בנזק שנגרם לאוכלוסייה הפלסטינית. יתר על כן, עצם הידיעה שבג"ץ עשוי לשמש כשומר-סף היוותה גורם מרכזי בריסון פעולות הממשלה וסיפקה לעותרים הפלסטינים ולארגוני זכויות אדם מקור לסעד. במקביל, התוכנית להפיכת היועצים המשפטיים של משרדי הממשלה למינויים פוליטיים חסרי כוח ממשי, תאפשר לשרים לקדם אג'נדות פוליטיות באין מפריע. לשינויים אלה תהיה השפעה קטסטרופלית על קשת הנושאים המטופלים בידי הארגונים החתומים, כמו טיפול רפואי באסירים, היתרי תנועה מרצועת עזה וכו' מיוחד השלכות הסיפוח.

צעדים חדשים וקיצוניים אלה, המגיעים על רקע אלימות מתנחלים גוברת, מדיניות סיפוח מואצת, אפרטהייד, נישול ומתקפה בת עשור על ארגוני זכויות אדם, הובילו את הארגונים החתומים מטה לאמץ כלי חדש זה - דו"ח מצב משותף. מאחר וכל היבטיו של הכיבוש וכל אמצעי השליטה באוכלוסייה הפלסטינית ארוגים זה בזה, עבודת הארגונים השונים אף היא משולבת לאורך השנים. דו"ח זה משקף הן את שיתוף הפעולה הבין-ארגוני הזה והן את ההשלכות של פניו השונים של הכיבוש זה על זה: למשל הקשר בין משטר ההיתרים לבין נישול וגירוש של פלסטינים, בין גישה לטיפול רפואי לבין אלימות כוחות הביטחון, בין היעדר אחראיות לבין מתקפות על מגיני זכויות אדם. בדו"ח משותף זה בחרנו להתמקד בארבע תימות מרכזיות, שאנו רואים

כדחופות ביותר. מטרתנו היא שהקוראים יבינו את אופיים הכוללני של המרכיבים השונים של הכיבוש וית-עלו מעל הנטייה לחלק את הגדה המערבית, רצועת עזה וירושלים המזרחית - ואת האתגרים העומדים בפניהן - לאג'נדות בירוקרטיות נפרדות. תקוותנו היא שהקוראים יונעו לפעולה, כי בזאת אנו בטוחים ובטוחות: פעולה מתואמת יכולה לשנות את המציאות בשטח.

אופיו המתומצת של דו"ח זה הצריך ניסוחים כלליים ללא הרחבה. אנו מפנים את המעוניינים והמעוניינות לרשימת הקריאה הנוספת בסוף הדו"ח.

אלימות כוחות הביטחון

< סקירה כללית ורקע

אלימות כוחות הביטחון הישראליים היא חלק מהותי במציאות חייהם של פלסטינים תחת הכיבוש: ברחובות, בבתים, במחסומים, במהלך מעצרים ומאסרים. האלימות כנגד גוף, נפש, רכוש ואתרי מורשת ודת היא נרחבת ואין עליה דין וחשבון. אנו מאירים כאן זרקור על מספר נקודות מרכזיות.

יש להדגיש כי כמדינה הכובשת, על ישראל מוטלת חובה להבטיח את שלום חייהם ורכושם של הפלסטינים הנמצאים תחת שליטתה. אלימות המתנחלים המתמשכת מעידה על התעלמות וזניחת חובותיה של המדינה (עוד בנושא זה, ראו 'נישול').

אלימות כוחות הביטחון

שנת 2022 היתה השנה הקטלנית ביותר מאז 2005 מבחינת הרוגים פלסטינים בגדה המערבית. לפחות 181

**23% מההרוגים בגדה המערבית
בית היו ילדים ובמעל 45% מה-
מקרים בגדה המערבית, הצבא
לא טען שההרוגים היו חמושים.
מסתמן כי גם בשנת 2023
מספרי ההרוגים הגבוהים יחזרו
על עצמם.**

פלסטינים נהרגו בגדה המערבית וברצועת עזה כתור צאה ישירה מפעולות כוחות הבטחון, כשהרוב המוחלט נורה בפעולות שיזם הצבא הישראלי. 23% מההרוגים בגדה המערבית היו ילדים ובמעל 45% מהמקרים בגדה המערבית, הצבא לא טען שההרוגים היו חמושים. מסתמן כי גם בשנת 2023 מספרי ההרוגים הגבוהים יחזרו על עצמם, כאשר בחמשת החודשים הראשונים של השנה כוחות הביטחון הרגו מעל 130 פלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה. יש לציין כי

רוב מקרי ההרג האלה אינם נחקרים כלל (ראו 'אחריות' להלן). בנוסף, במאי 2023 ישראל שוב עשתה שימוש במדיניות החיסולים בעזה, שמשמעותה הוראה להרוג אנשים ללא משפט, כאשר על פניו נראה כי הפקודה לביצוע חיסולים אלו ניתנה בידיעה ברורה שאזרחים, כולל ילדים, יהיו בין ההרוגים.

נוהג פוגעני ונפוץ באופן מטריד הוא הפריצות הצבאיות לבתיהם של פלסטינים, המתרחשות דרך קבע בין חצות לחמש בבוקר. בכרבע מהמקרים, פריצות שיטתיות אלה מלוות באלימות פיזית נוספת. הן תמיד אגרסיביות, טראומטיות לילדים ובעלות השלכות בריאותיות חמורות. תדירות הפריצות, היעדר ביקורת שיפוטית עליהן והיעדרו של כל ניסיון להגן על זכויות התושבים הפלסטינים, הופכים נוהג זה להפרה בוטה של המשפט הישראלי והבינלאומי.

כוחות הצבא ממשיכים לעצור ילדים פלסטינים באמצע הלילה באופן קבוע, למרות שנוהג זה מהווה הפרה בוטה של זכויות ילדים לפי מספר אמנות בינלאומיות. למרות קריאות נגד מדיניות זו ועתירות שהוגשו על ידי ארגוני זכויות אדם לבג"ץ, הצבא לא עושה כל מאמץ לזמן ילדים לחקירות ולצמצם את הנזק הנגרם להם, ומעצרי לילה הינם ברירת המחדל להבאת ילדים פלסטינים לחקירה. מעצרי לילה אלה כוללים לעיתים

קרובות אלימות והשפלה, ולרוב נחקרים הילדים העצורים ללא נוכחות הורה או עורך דין.

אלימות משטרה בירושלים המזרחית

פעולות המשטרה בירושלים המזרחית מתאפיינות בשיטור על בסיס אפיון אתני ('פרופיילינג'), ענישה קול-קטיבית ושימוש אגרסיבי ותכוף בכלי נשק בשכונות צפופות, כולל שימוש בכדורים מצופי גומי, רימוני הלם וגז מדמיע. השיטור בירושלים המזרחית מתבצע גם על ידי משמר הגבול (מג"ב), כוח חצי-צבאי שרואה את תפקידו כשליטה באוכלוסיה הפלסטינית ולא שירות צרכיה.

כמו הצבא בגדה המערבית, גם מג"ב ומשטרת ישראל לא מספקים לפלסטינים הגנה מספקת מאיומי אזרחים ישראלים. כך, תועדו מקרים רבים בהם קבוצות יהודיות גזעניות מתקיפות פלסטינים ללא התערבות המשטרה.

מעצר ומאסר

מספר הפלסטינים המוחזקים במעצר מנהלי עלה בשנה האחרונה. באפריל 2023, לראשונה מאז 2003, נחצה רף 1,000 העצורים. מעצר מנהלי הוא נוהג פוגעני בבסיסו, בו אוסרים אדם ללא משפט, ללא האשמות גלויות וללא ראיות חשופות, עם מסווה דק מן הדק של ביקורת שיפוטית. למרות זאת, ישראל עושה שימוש נרחב ושיגרתי במעצרים מנהליים בניגוד גמור לדין הבינלאומי.

בחקירות שירות הביטחון הכללי (שב"כ) נעשה שימוש שיטתי בעינויים פיזיים ופסיכולוגיים מבלי שהחוקרים יתנו על כך את הדין. שיטות העינויים כוללות תנחות לחץ, מניעת שינה, אלימות מינית ואיומים, לצד אמצעים אכזריים ובלתי אנושיים אחרים. ישראל מכחישה את מעשיה, אך השימוש בשיטות אלה הינו רשמי ונעשה בגיבוי המדינה. נזכיר כי המשפט הבינלאומי אוסר באופן מוחלט על עינויים, איסור אשר התקבל ואושרר על ידי רשויות משפטיות ישראליות ובכללן בית המשפט העליון.

מאז ומתמיד סבלו פלסטינים כלואים מהפרה נרחבת של זכויותיהם. עם זאת, הממשלה הנוכחית החלה ביישום צעדי ענישה חדשים המכוונים נקודתית כנגד פלסטינים בבתי מעצר ומאסר. צעדים אלה כוללים הקשחה של תנאי המחיה ופשיטות סוהרים תכופות ואלימות. תוצאה של מדיניות 'הקשחה' זו היתה הסירוב הנפשע לפנות את שובת הרעב ח'אדר עדנאן לבית חולים, סירוב שהוביל למותו בכלא ב-2 במאי, 2023.

אלימות מדינתית נוספת

לאורך השנים ישראל עשתה שימוש לרעה בכוחה ובמעמדה כדי למנוע מפלסטינים גישה לטיפול רפואי. עמדתה של ישראל היתה כי גישה לבריאות הינה בגדר מחווה ולא זכות בסיסית שעל הכוח הכובש להגן עליה באופן מוחלט. גישה זו ניכרת במקרים הרבים בהם אנשי כוחות הביטחון פוגעים בחסינות צוותי רפואה ותוקפים מגישי עזרה ראשונה, אמבולנסים ובתי חולים בירושלים המזרחית ובגדה המערבית. גישה זו מתבטאת גם בהתעלמות וזלזול בתשתיות הבריאות ברצועת עזה: בחודש מאי 2021 לבדו, תועדו 23 תקיפות

משמעותיות של הצבא הישראלי על תשתיות בריאות ברצועה.

שליטת ישראל על המעברים בין רצועת עזה לבין הגדה המערבית והסגר על הרצועה, מאפשרים לה לשלוט על נגישות לטיפולים רפואיים. בכל שנה, אלפי חולים פלסטינים מופנים לטיפול מציל חיים בגדה המערבית ובירושלים המזרחית, אך מאות מתוכם אינם מקבלים מישראל אישור מעבר ובכך נחרץ גורלם. בנוסף, חולים פלסטינים חשופים לניסיונות סחיטה מצד שב"כ, כאשר הגישה לטיפול רפואי חיוני מותנית ביכולתם ובכונותם לשמש כמקורות נגד מכרים ובני משפחה.

אחריותיות

לא ניתן להפריד את הדיון באחריותיות - או היעדרה - מהדיון באלימות. היעדר האחריותיות זועק גם כשמדובר בפרקטיקות פוגעניות ושגרתיות, כמו שימוש בכוח קטלני כנגד פלסטינים ללא הצדקה, וגם כשמדובר באירועים חריגים. פעמים רבות עמדתה של ישראל היא ש'מאורעות מצערים' ספציפיים אינם עולים לכדי מדיניות רשמית. היעדר כל אחריותיות מרוקן אמירה זו מתוכן.

כיום, רובן המוחלט של התלונות שמוגשות כנגד חיילים החשודים בפגיעה בפלסטינים (79%) אינו נחקר כלל. דוגמה בוטה היא הרג העיתונאית שירין אבו עאקלה על ידי כוחות צבא ישראליים, הרג שעל פי החלטת הפרקליטה הצבאית הראשית אפילו לא זכה לחקירה פלילית. כך, יותר ויותר מקרי הרג שלא במסגרת לוחמה אינם נחקרים, בניגוד לנהלי הצבא המחייבים לעשות כן. הנתונים מצביעים על כך שמערכת אכיפת החוק הצבאית מספקת לחיילים חסינות ומשמשת הלכה למעשה לטיוח פשעים המבוצעים כנגד פלסטינים. להלן נציג נתונים על היעדר האחריותיות לגבי אנשי צבא ושב"כ, אך יש לציין כי בעיות דומות נפוצות גם במשטרת ישראל, כולל מג"ב. הגשת תלונות למחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש) מובילה דרך קבע לסגירתן ולגיבוי של השוטרים האלימים, כאשר במקרים בהם אנשי מג"ב הטרידו מתלוננים פלסטינים החסינות כמעט מוחלטת.

רשויות אכיפת החוק נמנעות דרך קבע מחקירת חיילים הפוגעים בפלסטינים ומהעמדתם לדין. למרות המספר הגבוה של מתלוננים בכל שנה, רק באחוז קטן מהמקרים נפתחות חקירות פליליות (21.4%) ורק בחלקיק מזערי מהתלוננות מוגשים כתבי אישום (0.87%). גם במקרים הנדירים בהם חיילים מורשעים בעבירות כנגד פלסטינים, בתי המשפט הצבאיים פוסקים עונשים מקלים ביותר. נתונים אלו מצטברים לכדי מדיניות של חסינות, המובלת על ידי מערכת אכיפת החוק הצבאית ומגובה על ידי הדרג המדיני. מדיניות זו מאפשרת לחיילים לפשוע נגד פלסטינים ללא היסוס, תחת מטריית המגן של מערכת אכיפת החוק הצבאית. זו, מצידה, לא עוסקת במניעה, אכיפה והענשה של חיילים הפוגעים בפלסטינים, אלא עוסקת בעיקר במניעת חקירות ובהתחמקות מהעמדה לדין של העבריינים.

החסינות לה זוכים חוקרי שב"כ מוחלטת אף יותר. הרוב המוחלט של תלונות על התעללות על ידי חוקרי

שב"כ נסגר על ידי משרד המשפטים לאחר בדיקה מקדמית בלבד. למעשה, אף לא אחת מ-1,400 התלונות בגין עינויים שהוגשו ב-20 השנים האחרונות הובילה להגשת כתב אישום כנגד חוקר שב"כ. הלכה למעשה, מצב זה פירושו חסינות מוחלטת לחוקרים, המאפשרת להם לפגוע בנחקרים הפלסטינים ולענות אותם בניגוד להתחייבויות ישראל תחת הדין הבינלאומי והישראלי.

נושאים למעקב בחודשים הקרובים

« מספר ההרוגים הפלסטינים בגדה המערבית עלה בחדות ב-18 החודשים האחרונים. לפי מקורות צבאיים מעל 40% מההרוגים היו מה שהצבא מכנה 'בלתי מעורבים'. על הקהילה הבינלאומית לנטר בקפידה את מקרי ההרג ואת נסיבותיהם, ולשים לב לעובדה שרוב מקרי ההרג והפגיעה בפלסטינים אינם נחקרים כלל. החקירות המעטות שכן נפתחות, אינן עומדות בסטנדרטיים הבסיסיים ביותר של מקצועיות ויעילות והתוצאה היא חסינות לפוגעים.

« הפרות בוטות של זכויות האדם ממשיכות להתקיים כדרך שגרה בבתי מעצר ומאסר. הפרות אלה כוללות חקירות שב"כ, תנאי מאסר בלתי אנושיים ואלימות לאחר מעצר.

« ההסכמים הקואליציוניים של ממשלת ישראל ה-37 כוללים יעד משותף של מתן חסינות מהעמדה לדין לאנשי כוחות הביטחון הישראליים. יעד זה מוצג כדרך לתמוך בחיילים ולפטור אותם מחשש מפני השלכות משפטיות למעשיהם. בפועל, הממשלה שולחת מסר ברור לכוחות הביטחון הישראליים: אין צורך לנהוג באיפוק, פגיעה ברכוש ובחיים של פלסטינים היא קבילה ולא יהיו השלכות לשימוש לא מידתי או לא מוצדק בכוח. אף שבפועל זהו המצב כבר כיום, חקיקה ברוח זו תהפוך זאת למצב החוקי הרשמי.

« הצעת חוק: 'מוות למחבלים' מקודמת בימים אלו בכנסת. אף שהחוק הישראלי מאפשר הטלת עונש מוות, לא נעשה בו שימוש מאז שנת 1962. הצעת חוק זו הינה גזענית בבסיסה, מאחר והטלת עונש מוות תתאפשר רק כאשר הפשע בוצע כנגד אזרח ישראלי ובהקשר של פגיעה במדינת ישראל וב'זכות העם היהודי בארצו'. תנאים אלה, המתווים שימוש בחוק כנגד מורשעים פלסטינים בלבד, מייצרים שני נתיבי ענישה משפטיים נפרדים ומפלים על בסיס גזע. מובן שהצעת החוק היא גם הפרה בוטה של הזכות לחיים והזכות להיות חופשי מעינויים.

« הצעת חוק נוספת שואפת למנוע מאסירים טיפול רפואי המשפר איכות חיים. הצעת חוק זו עלולה לצמצם את הטיפול הרפואי הניתן בכלא לשירותי הבריאות הבסיסיים ביותר ולהתיר לשירות בתי הסוהר למנוע מגוון רחב של טיפולים רפואיים.

< סקירה כללית ורקע

סיפוח של שטח כבוש אסור בתכלית האיסור במשפט הבינלאומי ההומניטרי (IHL). סיפוח מפר את עיקרון הזמניות ומקבע את השליטה המרחבית והמנהלית של המדינה הכובשת. לאחר מלחמת 1967, ישראל סיפחה את ירושלים המזרחית תוך הפרה של הדין הבינלאומי והרחיבה אליה את המשטר המשפטי של ישראל. שאר השטחים הפלסטינים שנכבשו הושמו תחת משטר צבאי. הגדה המערבית ורצועת עזה נשלטו על ידי צוים צבאיים, שנאכפו בכוח ועל ידי מנגנונים צבאיים בירוקרטיים:

בתי משפט צבאיים, המנהל האזרחי והחל מאמצע שנות ה-90 - מפקדת תיאום פעולות הממשלה בשטחים (מתפ"ש). בעקבות הסכמי אוסלו, הגדה המערבית חולקה לשלושה אזורים שליטה, שמתוכם רק שטח C, הכולל 60% משטחי הגדה המערבית, נותר רשמית תחת שליטה מנהלית וביטחונית מלאה של ישראל. בשנת 2005 ישראל התנתקה באופן חד-צדדי מרצועת עזה. למרות זאת, בפועל, מדינת ישראל ממשיכה לשלוט באינספור היבטים של חיי הפלסטינים ברחבי כלל השטחים הכבושים, ישירות ובעקיפין.

אף שמעולם לא הכריזה על כך, ישראל החלה לספח את הגדה המערבית מיד לאחר כיבושה, צעד אחר צעד. מדיניות זו זכתה לכינוי 'סיפוח זוחל'. הסיפוח מקודם באמצעות שני מנגנונים משלימים: שליטה פיזית קבועה במרחב הגיאוגרפי ועיצוב המרחב המשפטי-בירוקרטי.

צעדיה של הממשלה הנוכחית, המונעים על ידי אידאולוגיית העליונות היהודית שלה, יעמיקו את משטר האפרטהייד המושל במרבית ההיבטים של חיי הפלסטינים בשטחים הכבושים.

ישראל ניכסה מעל מיליון דונם באמצעות הכרזתם כ'אדמות מדינה'. ישראל בנתה ותמכה במספר רב של התנחלויות, מאחזים ופרוייקטי תשתית, כשהיא מונעת מהפלסטינים גישה לקרקעות נרחבות ומנססת לעצמה את המרחב. על ידי החלת החוקים והתקנות הישראליים על אוכלוסיית המתנחלים, ישראל הלכה-למעשה סיפחה מנהלית חלקים גדולים מהגדה המערבית.

ליבת פרויקט הסיפוח הישראלי היתה ונתרה הקרקע.

האוכלוסייה הפלסטינית הכבושה נתפסת בעיני ישראל כתוצר-לוואי שיש לנהל. כדי לקדם את מטרת הסיפוח, ישראל יצרה מציאות משפטית כפולה בגדה המערבית. רק חייהם ורכושם של פלסטינים נשלטים על ידי חוקים וצוים צבאיים - כולם מגבילים, חלקם דרקוניים, אף לא אחד זמני. מערכת המשפט הצבאית שופטת רק פלסטינים ומרשיעה 95% מהנאשמים. המצב הוא כה קיצוני, שלאחר 56 שנות כיבוש, מעשיה של ישראל בגדה המערבית כיום עומדים בקריטריונים של פשע האפרטהייד, כפי שהוא מוגדר בדין הבינלאומי.

סיפוח גורף 'דה-יורה', מעוגן בהסכמים הקואליציוניים של הממשלה הנוכחית. עם זאת, להבנתנו, סביר יותר שהממשלה תקדם את תאוות הסיפוח שלה דרך קשת חוקים פרטניים ושינויים מנהליים, ולא באמצעות הכרזה גורפת יחידה. ביחד, שינויים אלה יחישו את סיפוח הגדה המערבית ויקבעו אף יותר את סיפוחה של ירושלים המזרחית. מאחר ובג"ץ פסל את 'חוק ההסדרה' הנודע לשמחה ב-2017 ובכך פעל כבלם מרכזי בפני פרויקט הסיפוח, יש לראות את ההתקפה עליו גם בראי ניסיונות סיפוח אלו. צעדיה של הממשלה הנוכחית, המונעים על ידי אידאולוגיית העליונות היהודית שלה, יעמיקו את משטר האפ-רטהייד המושל במרבית ההיבטים של חיי הפלסטינים בשטחים הכבושים.

שינויים מבניים

עד כה, ישראל שלטה בשטחים הכבושים באמצעים צבאיים, כשהיא מחרימה משאבים, בונה התנחלויות ומרחיבה את החקיקה הישראלית למתנחלים באמצעות צוים צבאיים. בעשותה כן, ישראל נמנעה מסיפוח משפטי רשמי (דה-יורה) ומהביקורת הבינלאומית המחמירה שהיתה נלווית לו.

הממשלה הנוכחית פיצלה את סמכויות משרד הביטחון, והעבירה את כל האחריות על עניינים אזרחיים בשטח C בגדה המערבית לבצלאל סמוטריץ', כשר במשרד הביטחון. בה בעת, הממשלה העבירה חלק מסמכויות המנהל האזרחי ומתפ"ש ישירות לידי השר סמוטריץ', כולל הקמת מנהלת התיישבות חדשה, ובכך העניקה לו סמכויות נרחבות על הגדה המערבית. שינויים אלה הפכו אזרח, שר בממשלת ישראל, למושל בפועל של הגדה המערבית והעניקו לו סמכות בנושאים כגון תכנון, תנועה וחלוקת היתרים. במקביל, תפקיד הייעוץ המשפטי לגדה המערבית (יועמ"ש איו"ש) מתוכנן להפוך למינוי פוליטי ולעבור למשרד הביטחון. שינויים מבניים אלו יאפשרו לממשלה לקדם את מדיניות הסיפוח והעליונות היהודית ברחבי הגדה המערבית ויגבירו את בידודה של רצועת עזה.

בנוסף, ההסכמים הקואליציוניים כוללים תוכנית להחלה נרחבת של חוקים ישראליים על אזרחים ישראלים הגרים בגדה המערבית. הרחבת החקיקה - שהיא כביכול טכנית ובירוקרטית - תעמיק את ביסוסה של המערכת המשפטית האזרחית הישראלית מעבר לקו הירוק; היא תשטש את ההבדל בין מתנחלים ואזרחים ישראלים החיים בתוך תחומי ישראל הריבונית ותאגד אותם תחת אותו משטר משפטי, שהוא כמובן שונה מהמשטר המשפטי הצבאי החל על פלסטינים תושבי הגדה. הפירוש של שילוב הצעדים האלה הוא סיפוח.

השינויים המבניים כוללים גם הרחבה של עבודת הפיקוח של רשות העתיקות בישראל לתוך שטח C. ב-2022 פקחים של רשות העתיקות החלו לעבוד בגדה המערבית באופן עצמאי מהמנהל האזרחי ובשיתוף פעולה הדוק עם ארגוני מתנחלים. הצעת חוק שתאפשר שליטה ישירה של רשות העתיקות באתרים היסטוריים ביהודה המערבית הונחה על שולחן הכנסת באחרונה. אם חקיקה ברוח זו תעבור, הדבר יהיה צעד נוסף בדרך לסיפוח מלא.

תכנון ובנייה: הרחבת התנחלויות

שינויים מבניים הולכים יד ביד עם תוכניתה של הממשלה הנוכחית לעודד מעבר של אזרחים ישראלים יהודים לירושלים המזרחית ולשאר חלקי הגדה המערבית. כוונתה המוצהרת של הממשלה היא להכפיל את אוכלוסיית המתנחלים. ההסכמים הקואליציוניים וקווי המדיניות של הממשלה כוללים שפע של תמריצים ייעודיים למתנחלים, כגון: זיכוי מס, הכללה בתוכניות עדיפות לאומית ותמריצים לפעילויות חקלאיות בשטח C. מהלך נרחב נוסף בשם הקליט 'אזרחות שווה', נועד לנרמל עוד יותר את חיי היום-יום בהתנחלויות, באמצעות מדיניות שאמורה להיות מבוצעת על ידי המשרד למשימות לאומיות, שהועצם ותוקצב בנדיבות לצורך זה. הרחבת פעילות המשרד הממשלתי מחריגה את המתנחלים מכלל סמכויות המנהל האזרחי ובכך פוגעת עוד בזכויות הפלסטינים.

תקציב המדינה מוטה באופן לא פרופורציונלי לטובת אוכלוסיית המתנחלים. 25% מתקציב משרד התחבורה - אחוז חסר תקדים - יועד לפרויקטים בגדה המערבית הקשורים למפעל ההתנחלויות. באתרי תירות ומו"ר רשת יהודיים בשטחים הכבושים מתוכננות השקעות נרחבות וניתן תיעדוף לפרויקט עצום ממדים להרחבת התנחלויות, כולל ההתנחלות בחברון. תחת המשרד למשימות לאומיות מתוכננת הכשרה בדיעבד של בנייה לא-חוקית - שכונות שלמות בהתנחלויות, מאחזים וחוות חקלאיות - בנייה שבמקרים רבים נעשתה על קרקע פלסטינית פרטית. כמו כן, ישראל עושה מאמצים מזורזים להעביר רכוש פלסטיני בירושלים המזרחית לשליטתה באמצעות רישום מקרקעין, ותהליך דומה מתוכנן בגדה המערבית (לעוד מידע בנושא ראו 'גירוש').

תכנון ובנייה: כביש הטבעת המזרחי

מאז 1967, ממשלות ישראל השקיעו בתשתית תחבורה בשטחים הכבושים, כדי לקדם את מה שלדעתן הוא אינטרס ישראלי ולקטוע את הרצף הגיאוגרפי הפלסטיני. כזה הוא כביש הטבעת המזרחי, פרויקט תחבורה המנוהל על ידי המנהל האזרחי בשטחי B ו-C, שמטרתו להרחיק את כלל התנועה הפלסטינית בגדה המערבית מאזור E1, מזרחית לירושלים. חלקו המרכזי של הפרויקט מצוי לקראת שלבי יישום. הכביש ייצור שתי מערכות תחבורה נפרדות, בהתבסס על לאום, על ידי מניעת נסיעתם של פלסטינים מהגדה המערבית (פרט לתושבי ירושלים המזרחית) בכבישים המשותפים כיום. מסיבות ברורות, הכביש זכה לכינוי 'כביש האפרטהייד'. ישראל טוענת שפרויקט זה יאפשר לפלסטינים תנועה חופשית בין חלקיה הצפוניים והדרומיים של הגדה המערבית, אולם מטרות הפרויקט שונות. הכביש ייצור רצף טריטוריאלי ללא מחסומים בין ירושלים המזרחית לבין ההתנחלות מעלה אדומים ובכך יאפשר את סיפוחה בפועל. כמו כן, הכביש חיוני לקידום תוכניות הבנייה מעוררות המחלוקת שכבר קיימות לאזור E1.

כביש הטבעת יוביל לקטיעה נוספת של הרצף הטריטוריאלי הפלסטיני בגדה המערבית. הוא יעמיק את בידוד זה של ירושלים המזרחית ויתפוס את עתודות הקרקע הפלסטיניות הנותרות מסביבה, כפי שמדגימה ההפקעה האחרונה של קרקע פלסטינית בא-טור.

משטר ההיתרים ב'מרחב התפר'

השנה ימלאו 20 שנה להקמתה של חומת ההפרדה, שנבנתה ברובה בתוך שטחי הגדה המערבית ובכך הפרה את המשפט הבינלאומי. בניית החומה יצרה את 'מרחב התפר' - אדמות הגדה המערבית שנכלאו בין הקו הירוק לבין החומה. הלכה למעשה, ישראל סיפחה 10% משטח הגדה המערבית, בכך שהפרידה אדמות וקהילות פלסטיניות ב'מרחב התפר' משאר השטח הכבוש באמצעות גבול פיזי. בשנת 2003 ישראל יצרה משטר היתרים דכאני המונע מהרוב המוחלט של הפלסטינים מהגדה המערבית גישה לאזורים אלו. רק קבוצה מצומצמת זכאית להגיש בקשה להיתר הדרוש כדי להיכנס ל'מרחב התפר', בעיקר מי שגרים או בעלי אדמות באזור זה. עם השנים, דרישות הזכאות הלכו והקצינו. למשטר ההיתרים השלכות קיצוניות על חיי היום-יום של הפלסטינים. בנוסף, הוא מוביל בהדרגה לאובדן עצום של אדמות חקלאיות פרטיות ב'מרחב התפר', שב עליהן אינם יכולים לעבד אותן דרך קבע, ובכך מאפשר סיפוח קרקעות נוסף.

הקמתה המתוכננת של חומת ההפרדה באזור E1 - אליה מתנגדת הקהילה הבינלאומית מזה שנים רבות - תספח שטחים עצומים של שטח C, עם השלכות דומות. ראוי להדגיש את מאפייני האפרטהייד של משטר היתרים זה, אשר מוחל רק על פלסטינים; בניגוד להם אזרחים ישראלים ותיירים מורשים להיכנס ל'מרחב התפר' ללא היתר.

רצועת עזה

מדיניותה ארוכת השנים של ישראל לבידול ולבידוד רצועת עזה מהגדה המערבית - פיזית, כלכלית, חברתית ומנהלית - מתבססת על שליטה הדוקה על גבולות הרצועה. 'מדיניות הבידול' חילקה את השטחים הפלסטיניים לשני חלקים נפרדים לחלוטין ותנועה של אנשים ושל סחורות בין עזה לגדה המערבית היא כמעט בלתי אפשרית. 'מדיניות הבידול' מיושמת על ידי ישראל תחת אצטלה ביטחונית, אולם אנו טוענים כי יש לראות אותה בראי הסיפוח הזוחל של הגדה המערבית, מאחר שמדיניות זו היא אחד המרכיבים המרכזיים שמאפשרים רים אותו. ביטול התנועה החופשית מרצועת עזה ייצר עבור ישראל מנגנון להגבלת גודלה של האוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית - אוכלוסייה בה היא שולטת אך אינה רוצה לספח (לעוד בנושא זה, ראו 'נישול'). 'מדיניות הבידול' משמשת גם להחלשת מוסדות מדינה פלסטיניים ולפירור החברה הפלסטינית, ובכך מרחיבה את השליטה הישראלית על הקרקע ועל משאביה.

נושאים למעקב בחודשים הקרובים

« המהלכים שמובילה ממשלת ישראל הנוכחית, גם אם לא ייושמו במלואם, יובילו לשינוי בלתי-הפיך של הגדה המערבית ויקבעו את שליטת ישראל בשטחי הגדה, באוכלוסייה הפלסטינית ובנכסיה. קווי המדיניות הנוכחיים של הממשלה מקודמים במקביל באמצעות כלים מנהליים, שינויים מבניים, רפורמות משפטיות ותקציביות עתק המיועדים לפיתוח מפעל ההתנחלויות. אין לנתח כל אחד מצעדים אלו בנפרד, אלא כחלק ממדיניות מגובשת שמטרתה להחיש את סיפוח הגדה המערבית.

« ישראל מתכננת את הכפלתה של אוכלוסיית המתנחלים, יחד עם תנופת בנייה חסרת תקדים בהתנחלויות והכשרה בדיעבד של בנייה בלתי חוקית. תוכניות בנייה ב-37 התנחלויות כבר אושרו, 10 מאחזים בלתי חוקיים הולבנו והכשרה חוקית של כ-70 מאחזים נוספים מתוכננת.

« קווי המדיניות של הממשלה הנוכחית ואידאולוגיית העליונות היהודית שלה יִשְׁחֲקוּ עוד יותר את זכויות הפלסטינים והגנותיהם החוקיות תחת המשטר הצבאי, ויעצימו את מאפייני האפרטהייד של המערכת המשפטית הכפולה בגדה המערבית. יכולתם המצומצמת ממילא של פלסטינים לקבל שירות מהמנהל האזרחי כבר נפגעה וצפויות מגבלות נוספות.

« קיימות תוכניות בנייה נרחבות לשטח E1, כולל פיתוח וסלילה של כביש הטבעת המזרחי והקמת התחלות חדשה בת 3,400 יחידות דיור. אם יצאו לפועל, פרויקטים אלה יספחו חלקים אסטרטגיים של שטח C ממזרח לירושלים, ובכך ידללו את עתודות הקרקע של ירושלים המזרחית ויקטעו עוד יותר את הרצף הטריטוריאלי של הפלסטינים בגדה המערבית. תוכניות לסיפוח אזור זה נענו בעבר בהתנגדות חריפה ואפקטיבית של הקהילה הבינלאומית.

« בשעה שכל העיניים נשואות לגדה המערבית ולירושלים המזרחית, אוכלוסיית רצועת עזה ממשיכה להישכח, ונדמה שבידודה מהגדה המערבית ומהעולם החיצוני התקבל כמציאות בלתי פתירה. פלסטינים ברצועת עזה ממשיכים לחיות על סיפו של משבר הומניטרי. מדיניות הסיפוח של הממשלה הנוכחית וקיבועו של משטר אפרטהייד יעצימו את בידודה של רצועת עזה ואת המציאות הבלתי נסבלת של אוכלוסייתה.

< סקירה כללית ורקע

הנישול והגירוש של האוכלוסייה הפלסטינית הינם חלק מהותי ממדיניות ישראל בשטחים הכבושים מאז 1967. לרוב, הם לא קורים בבת אחת, אלא כחלק מתהליך מדורג ומורכב שמקודם באמצעות צבאי פה, מדיניות מפלה שם, שלילת היתר אחת, התנחלות בלתי חוקית חדשה, הריסת בית נוסף - כך, צעד אחר צעד.

נישול

עם זאת, המטרה של הנישול נותרת בעינה: מקסימום שטח עם מינימום אוכלוסייה פלסטינית. ישראל מקדמת חזון זה באמצעות שליטתה הכמעט מוחלטת בקרקעות,

במשפט ובמנהל בשטחים הכבושים. היסטורית, ישראל פעלה כדי לקטוע את השטחים הכבושים באמצעות מחסומים, התנחלויות, שטחים צבאיים ופרוייקטי תשתית. נכון להיום, מעל 99% מ'אדמות המדינה'

המטרה של הנישול נותרת בעינה: מקסימום שטח עם מינימום אוכלוסייה פלסטינית.

בגדה המערבית הוקצו לשימוש ישראלי ובכך נישלו את הפלסטינים מקרקע וממשאבי טבע. מאמצי הנישול והגירוש בשטחים הכבושים מתמקדים כיום בשני אזורים מרכזיים: ירושלים המזרחית ושטח C. להלן נציין כמה מהאיומים המרכזיים.

ירושלים המזרחית

מאז 1967 ישראל הפקיעה כ-40% מקרקעות ירושלים המזרחית. הפקעות אלו לוו במדיניות תכנון מפלה: למרות שפלסטינים מהווים כמעט 40% מאוכלוסיית ירושלים, רק 8.5% משטחי העיר מיועדים למגוריהם והוצאת היתרי בנייה באזורים אלה היא כמעט בלתי אפשרית עבורם. במקביל, בשנים האחרונות נרשמה עלייה חדה בהריסות בתים בירושלים המזרחית. מדיניות הדיור והתכנון המפלה משיגה את מטרותיה הטריטוריאליים והדמוגרפיות: העמקת השליטה הישראלית, פירור הרצף האורבני הפלסטיני ודחיקת הפלסטינים לעבר שכונות מעבר לחומת הפרדה.

גופים ממשלתיים (כגון האפוטרופוס הכללי, האפוטרופוס לנכסי נפקדים, הרשות לפיתוח ירושלים, רשות העתיקות ורשות הטבע והגנים) ממלאים תפקיד מרכזי ביישום המדיניות המרחבית בירושלים המזרחית. דוגמה מדאיגה אחת היא הגירוש של משפחות פלסטיניות מבתיהם, בהתבסס על רישום זכויות בעלות היסטוריות שניתנות ליהודים בלבד. לא פחות מטריד הוא תהליך הסדרת רישום המקרקעין בירושלים המזרחית המקודם משנת 2018. עד כה, תהליך רישום זה שימש אך ורק ככלי לקידום האינטרסים של ישראל וכאמצעי להעברת בעלות של נכסי מגורים פלסטיניים למדינה, לקק"ל ולארגוני מתנחלים באזורים אסטרטגיים כמו שייח' ג'ראח והר הזיתים.

תהליך הסדרת המקרקעין הוא כרגע אחד האיומים המרכזיים העומדים בפני פלסטינים תושבי ירושלים המזרחית. בה בעת, אדמות באגן העיר העתיקה נגזלות מידי פלסטינים ומועברות לידי מתנחלים בחסות המדינה, באמצעות רשת של פרויקטים ארכאולוגיים, גנים לאומיים ואתרי מורשת יהודיים. פלסטינים תושבי ירושלים המזרחית שנושלו מאדמתם ורכושם מסתכנים גם באובדן מעמד התושבות שלהם ובכך בגירוש בפועל מהעיר ומביתם.

אתרים ארכאולוגיים

השימוש שעושות רשויות ישראליות באתרי ארכאולוגיה ומורשת כדי לשלוט בקרקע ובנראטיב ההיסטורי אינו מוגבל לירושלים המזרחית. בגדה המערבית, קמפיין מאורגן הוביל להקצאת תקציבים גדולים עבור פרויקטים אקדמיים ותיירותיים באצטלה של הגנה על אתרי עתיקות דוגמת סבסטיה והארמונות החשמונאים ביריחו, ולדיכוי פיתוח פלסטיני ופעילות חקלאית בקרבתם. כמו כן, מאמצים אלה משמשים כצידוק להרחבת שליטת ישראל בשטח B.

שטחים צבאיים

צו 'שטח צבאי סגור' מאפשר לצבא לאסור לחלוטין על גישה לאזור, פרט למי שגרים בו מגורי קבע. צווים המכריזים על 'שטח צבאי סגור' משקפים לעיתים חששות ביטחוניים ממשיים. עם זאת, בגדה המערבית, השימוש השיטתי והמפלה בצווים אלה משקף דווקא מדיניות שמטרתה לגרש פלסטינים מבתיהם ומאדמות חקלאיות פרטיות וקהילתיות. סגירה חוזרת ונשנית של אזורים, חושפת את הפלסטינים לסכנה של השתלטות מתנחלים על הקרקע, משום שצווי הסגירה כמעט ואינם נאכפים כשמדובר בישראלים. בנוסף, סגירת שטחים באמצעות צווים צבאיים הופכת את החקלאות והרעייה באזורים אלה ללא כלכלית, ועל כן מהווה דרך יעילה להרחיק פלסטינים מאדמתם. שטחים שישראל מונעת את הגישה אליהם באופן קבוע באמצעות צווי סגירה הם לרוב אלה שהשליטה בהם נחשבת אסטרטגית לישראל. סך הכל, שליש מהגדה המערבית ו-50% משטח C נסגרו בפני פלסטינים בדרך זו.

מסאפר יטא

סוג אחד של שטחים צבאיים סגורים הם שטחי אש. הכרזה על שטחי אש נרחבים, במיוחד בבקעת הירדן ובדרום הר חברון, עוקרת בכוח קהילות חקלאיות שלמות - מהפגיעות ביותר בגדה המערבית - על ידי הפיכת חייהם לבלתי נסבלים. מקרה קיצון הן 12 הקהילות של מסאפר יטא, שישראל הפכה את סביבתן הגיאוגרפית לשטח אש 918 בסוף שנות ה-80. עשור לאחר מכן ישראל גירשה בכוח 700 אנשים באמצעות צווי פינוי (צווים שהוקפאו על ידי צו ביניים של בג"ץ מאוחר יותר). במאי 2002 בג"ץ דחה באופן סופי את העתירות כנגד צווי פינוי אלה ובכך אישר גירוש של שמונה קהילות, הכוללות מעל 1,000 אנשים. גירוש מלא של האוכלוסייה טרם התבצע; תחת זאת, הצבא משתמש במגבלות דרקוניות כדי להרחיק את קהילות מסאפר יטא מאדמותיהן. גירוש קהילות אלה, בין אם בכוח ובין אם באמצעות מגבלות אחרות, הוא פשע מלחמה לפי הדין ההומניטרי הבינלאומי.

מדיניות גירוש

היבט ידוע פחות של שליטת ישראל באוכלוסייה הפלסטינית הוא שליטתה בפועל במרשם האוכלוסין הפלסטיני. תחת שליטת ישראל, פלסטינים אינם יכולים לעבור מרצועת עזה לגדה המערבית ומי שעשה כן עלול להיות מגורש ללא התראה מוקדמת. מנגד, מי שמבקש לעבור לרצועת רצועת עזה נדרש לוותר על זכותו לחזור לגדה המערבית. 'זוגות מעורבים' יכולים להתגורר רק ברצועה. מדיניות זו של שליטה באוכלוסין, פוגעת באופן לא מידתי בנשים פלסטיניות ומהווה פשע מלחמה לפי החוק ההומניטרי הבינלאומי.

באופן דומה, ישראל בוחנת את מעמד התושבות של הפלסטינים בירושלים המזרחית, מעמד אשר ניתן לשלול מהם באופן שרירותי אם הוחלט כי עברו באורח קבע להתגורר במקום אחר. תחת מדיניות זו, ישראל שללה את מעמד התושבות של יותר מ-14,000 פלסטינים מאז סיפוחה של ירושלים המזרחית, במה שזכה לכינוי מדיניות 'הגירוש השקט'. תושבי ירושלים המזרחית אף פגיעים במיוחד לנהלים וחקיקה השוללים את מעמדם של פלסטינים שהורשעו בעבירות ביטחוניות ואת מעמד בני משפחותיהם. שני חוקים שחוקקו מאז 2018 ומאפשרים שלילת מעמד בשל "הפרת אמונים למדינת ישראל" (תיקון לחוק הכניסה לישראל התשע"ח-2018 ותיקון לחוק האזרחות התשפ"ג-2023); הצעת חוק לשלילת תושבותם של בני משפחה של מי שהורשעו בעבירות ביטחוניות הוגשה לאחרונה. במקביל, הולכות ומתרבות שלילות ענישתיות של הכרה במעמד 'איחוד משפחות'.

ישראל מעבירה דרך קבע פלסטינים מהגדה המערבית לתוך ישראל לשם מעצר וחקירה, לעיתים לתקופות ארוכות. כיום, רוב הפלסטינים הכלואים מוחזקים במתקנים בתוך גבולות ישראל. נוהג זה מפר גם הוא את הדין הבינלאומי.

דיכוי פיתוח פלסטיני בשטח C

בניגוד לחוק הבינלאומי, ב-1971 ישראל הפקיעה את כל סמכויות התכנון והקצאת שימושי הקרקע בגדה המערבית ועצרה לחלוטין את רישום המקרקעין הפלסטיניים. בשטח C, כל סמכויות התכנון מצויות בידי המנהל האזרחי, בו אין ייצוג לפלסטינים או לאינטרסים שלהם. ככלל, פלסטינים כמעט ואינם יכולים לבנות באופן חוקי בשטח C - בין אם מדובר בבניית בתים, בתי ספר או מבנים חקלאיים. פחות מ-1% משטח C מיועד לפיתוח פלסטיני והוצאת אישורי בנייה היא בגדר בלתי אפשרי, גם על אדמות פרטיות. בפועל, מדיניות התכנון חונקת את יכולתם של הפלסטינים להתקיים ברמה האישית והקהילתית ודוחקת אותם בכוח משטח C. קהילת ח'אן אל אח'מר, שעומדת בפני סכנת גירוש כפוי, היא דוגמה לתוצאותיו של משטר תכנון זה.

בשנים האחרונות המנהל האזרחי האיץ את מאמצי ההריסה של מבנים פלסטינים בשטח C. צו צבאי משנת 2018 מאפשר להרוס כל מבנה חדש תוך 96 שעות, כאשר ההגדרה מהו מבנה חדש היא רחבה מאוד. צו זה

גם ביטל את האפשרויות המשפטיות לערער על צווי הריסה שהוצאו או להשיג אישורים בדיעבד למבנים ותיקים. צווים צבאיים אחרים החישו את ההחרמות של מבנים יבילים ושל ציוד ואת הריסות הבתים העונתי-שיות. מאמצי האכיפה כנגד פלסטינים עומדים בניגוד בוטה להרחבת ההתנחלויות ולעצימת העין של ישראל אל מול מאחזי המתנחלים - שאינם חוקיים גם לפי הדין הישראלי - שממשיכים לצוץ בנוף. ההערכה היא כי 18,000 מבנים פלסטיניים עומדים כיום בפני סכנת הריסה ברחבי שטח C, ובכללם מאות בתי מגורים ו-58 בתי ספר.

אלימות מתנחלים ומאחזי רועים

אלימות מתנחלים נגד פלסטינים התעצמה בשנים האחרונות והיא חלק מהמציאות היומיומית ברחבי הגדה המערבית וירושלים המזרחית. התעצמות האלימות ניכרת במיוחד בשטחי C, באזורים הכפריים דוגמת דרום הר חברון, בקעת הירדן, מזרחית לרמאללה וסביבות שכם, שם משגשים מאחזים וחוות צאן של מתנחלים.

דוגמה מטרידה היא המתקפה על העיירה חווארה בפברואר 2023, לאחר ששני ישראלים נורו למוות בידי פלסטינים. באחד האירועים הקשים ביותר של אלימות מתנחלים, המון זועם השתולל בחווארה ובכפרים באזור, שרף בתים ורכוש והוביל (במישרין או בעקיפין) למותו של פלסטיני. יש לציין כי אלימות מתנחלים אין פירושה רק פעולות של יחידים. מדובר במנגנון שיטתי בחסות המדינה, אשר פועל להטלת אימה על פלסטינים ולגירוש של יחידים וקהילות מאדמותיהם ומבתיהם. כיום, אלימות מתנחלים היא כלי אפקטיבי למימוש מדיניות ישראל לדחיקת האוכלוסייה הפלסטינית משטח C ולהשתלטות על אדמות. אלימות מתנחלים מתרחשת פעמים רבות לעיני חיילים העומדים מנגד ולעיתים אפילו מצטרפים לאלימות המופנית נגד פלסטינים ומגיני זכויות אדם. חקירות המשטרה בנוגע לאלימות מתנחלים הן רשלניות באופן שיטתי וברובן המוחלט (ב-93% מהתיקים) לא מובילות לכתבי אישום. כך, אלימות מתנחלים מתבצעת בחסינות כמעט מלאה מפני הדין.

נושא מדאיג במיוחד הוא חוות הצאן של המתנחלים, אשר מוקמות בכוונה באזורים המבודדים ביותר של שטח C. חוות אלה מוגבלות בשטחן, אך תופסות היקף אדמות עצום באמצעות רעיית עדרים ולעיתים קרובות על ידי הטלת טרור על הקהילות הפלסטיניות וגירושן. מאז 2017, למעלה מ-40 חוות צאן השתלטו על לפחות 100,000 דונם של אדמה פלסטינית. אף שמאחזים אלה אינם חוקיים גם לפי החוק הישראלי, בשל היותם כלי יעיל לביסוס שליטה יהודית בשטחי C, הם זוכים להגנה של הצבא ולתמיכה של המדינה ושל ארגונים הממומנים בכספי ציבור, כגון הקרן הקיימת לישראל (קק"ל) והחטיבה להתיישבות בהסתדרות הציונית העולמית.

נושאים למעקב בחודשים הקרובים

« קהילות מסאפר יטא וח'אן אל אח'מר עומדות בפני גירוש בכפייה, וקהילות בטן אל הווא, אל בוסתאן, שיח' ג'ראח ואל וולאג'ה בירושלים המזרחית נמצאות בסכנת נישול המוני. צעדים אלו אושרו ברובם על ידי בתי המשפט הישראליים. הקהילה הבינלאומית היתה ונותרה המחסום היעיל ביותר בפני גירוש ונישול רחב-ידיים שכזה.

« ההסכמים הקואליציוניים של ממשלת ישראל הנוכחית כוללים התחייבות לחדש את תהליך רישום המקרקעין בגדה המערבית, שהוקפא לאחר כיבוש השטחים. תהליך זה עלול להפוך את כל האדמות הפרטיות שבעליהן אינם יכולים להוכיח את בעלותם עליהן ל'אדמות מדינה' באופן בלתי הפיך, ויכול להוביל לנישול המוני של פלסטינים מאדמותיהם, כפי שכבר קורה בירושלים המזרחית.

« העברת הסמכויות בעניינים אזרחיים מידי המנהל האזרחי והמתפ"ש לידי השר בצלאל סמוטריץ' תגביר את האמצעים הענישתיים כנגד פלסטינים המתגוררים בשטח C, ובמקביל, תאיץ את הכשרתם בדיעבד של מאחזי מתנחלים שכרגע אינם חוקיים תחת החוק הישראלי. בשילוב תוכניות הממשלה להרחבת התנחלויות משמעותית, צפויה השתלטות נרחבת ובלתי הפיכה על קרקעות פלסטיניות.

« אלימות המתנחלים מתעצמת ברחבי הגדה המערבית, פוגעת בפלסטינים וברכושם ומובילה לנישול וגירוש שיטתיים. קהילת עין סאמיה היא הדוגמה האחרונה לתהליך זה. על הקהילה הבינלאומית לדרוש כי הרשויות הישראליות יגנו על פלסטינים, כנדרש בחוק הבינלאומי והישראלי, וכי מבצעי האלימות יתנו על כך את הדין.

מתקפה על ארגוני זכויות אדם

< סקירה כללית ורקע

השנים האחרונות אופיינו בהתקפה בלתי פוסקת על ערכים ליברליים, כולל על אופן עבודתם ועצם קיומם של ארגוני זכויות אדם פלסטיניים וישראליים. בעבר, עוינות זאת הוגבלה להצהרות ועמדות של קבוצות לאומניות קיצוניות, אשר תקפו באופן ישיר את הארגונים ואת העובדים בהם. מסעות הכפשה אלו עדיין מתרחשים באופן קבוע, אך בשנים האחרונות גם ממשלות ישראל מקדמות חקיקה מגבילה כנגד ארגוני זכויות אדם, במקביל לניהול קמפיין ציבורי בניסיון להפיכתם לבלתי לגיטימיים.

התגלמותה המסוכנת ביותר של המתקפה על ארגוני זכויות אדם היא ההכרזה בשנת 2021 על שישה ארגונים פלסטיניים ותיקים ומוערכים כ"תומכי טרור". ארגוני חברה אזרחית ישראלית מתמודדים עם קשיים אחרים, ובשנה האחרונה התרחשה קפיצת מדרגה בכל הנוגע להכפשות פומביות ולהסתה הציבורית כנגדם. חקיקה קיימת וצעדים חקיקתיים מתוכננים יפגעו ביכולתם של ארגוני זכויות אדם ישראליים לפעול, על ידי הגבלת זכותם לפנות לערכאות משפטיות ופגיעה באפיקי המימון שלהם.

תחת הממשלה ה-37 צעדים מגבילים אלו הפכו לבר-טים אף יותר. חקיקה המקודמת על ידי הממשלה הנוכחית כוללת הגבלת תרומות לעמותות והפלת הגשת פניות לבית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג (ICC). הצעות חקיקה אלו הופכות את ההגנה על זכויות אדם ועל מגיני זכויות אדם לקשה יותר, ובמקביל, מסמנת לעובדי ציבור ולאנשי ביטחון שהממשלה מתנגדת לכל פיקוח וביקורת על עבודתם.

הצעדים השונים האלו אינם צעדים רגולטוריים נפרדים, אלא יש להבינם כמתקפה כוללת על מגיני זכויות אדם ועל זכויות אדם בכלל. בהקשר זה, ראוי לציין שמגיני זכויות אדם בגדה המערבית ובירושלים המזרחית חשופים לאלימות ולהטרדות בלתי פוסקות מצד כוחות הביטחון. כך למשל, בשטח C הצבא מכריז באופן קבוע ושרירותי על אזורים כשטח צבאי סגור כדי למנוע ממגיני זכויות אדם גישה ותיעוד של הפרת זכויות. בעוד שישראל מציגה את כל אלו כנושאים בירוקרטיים ונפרדים, אנו דוחקים בקהילה הבינלאומית לראות את הדברים לאשורם: מדובר בחבילה אחת, חלק מהמאמץ המרוכז לשנות את שיטת הממשל בישראל ולבטל את האיזונים והבלמים הקיימים בה.

הפלת שישה ארגונים פלסטיניים

באוקטובר 2021, שר הביטחון דאז בני גנץ הכריז על שישה ארגוני זכויות אדם פלסטינים כ"ארגוני טרור", ובין לילה הפך ארגונים ותיקים ומוערכים ואת עובדיהם לפושעים. באוגוסט 2022, כוחות ישראליים פשטו על משרדי הארגונים בגדה המערבית והחרימו מחשבים ומסמכים. חשוב להדגיש, כי ישראל העבירה ל-CIA

חומר חסוי אודות הארגונים שלכאורה אמור היה להפיל אותם, אולם לאחר בדיקה מעמיקה של האמריקאים, הם קבעו כי המידע אינו יכול לתמוך בעמדת ישראל. מספר מדינות באיחוד האירופי סקרו אף הן את הראיות שהוצגו להן בנידון והגיעו לאותה המסקנה. עם זאת, ישראל לא נסוגה מההכרזה ואין להמעיט בהשפעתה על יכולתם של ששת הארגונים להמשיך בעבודתם המקצועית. כך, המימון הדרוש לעבודתם נפגע שכן תורמים חוששים לתמוך בארגונים שהוכרזו כ"ארגוני טרור". בנוסף, צוותי הארגונים הפכו חשופים להליכים משפטיים עקב עבודתם במה שהוגדר כ"ארגוני טרור". כמו כן, מאז ההכרזה מתמחים ומתנדבים אירופאיים נתקלים בקשיים משמעותיים בהוצאת הוויזות הדרושות לשם עבודה עם ארגונים אלו. אלו הן ההשלכות המיידיות והקיימות, השלכות נוספות עלולות לצוץ בכל רגע.

כדאי לציין את הברור מאליו, אלו הם צעדים דרקוניים המבוססים על האשמות לא מבוססות, אשר מטרתם היחידה היא התקפה והשתקה של ביקורת של ארגוני החברה האזרחית הפלסטינית. שמחנו להיווכח שעד כה ממשלות מערביות נמנעו מלאמץ את העמדה הישראלית, ואנו דוחקים בקהילה הבינלאומית להמשיך ולפעול כדי לבטל את ההכרזה האומללה הזו.

מיסוי

ההסכמים הקואליציוניים של הממשלה ה-37 קובעים כי "הקואליציה תחוקק חוק להטלת מס על תרומות המועברות מממשלות זרות לארגונים ישראליים" (סעיף 136 להסכם הקואליציוני עם מפלגת עוצמה יהודית). מרבית ארגוני זכויות האדם וארגוני החברה האזרחית בישראל נסמכים על תרומות מסוג זה. במקרה שיוטל מיסוי עונשי שכזה, תורמים רבים ימשכו את תמיכתם וארגונים רבים לא יוכלו להמשיך ולפעול.

חוק העמותות משנת 2016 ייסד מנגנון לקטלוג ולסימון ארגוני זכויות אדם ישראליים, בהתבסס על העובדה שרוב ארגוני הימין בישראל נסמכים על תרומות פרטיות, ובהשראתה של חקיקה דומה ברוסיה. החוק יצר קטגוריה של ארגוני חברה אזרחית, אשר יותר מ-50% מהתרומות שקיבלו מקורן ב"ישויות זרות", וקבע שעליהם להצהיר זאת בכל פרסום, אתר אינטרנט, דו"ח, פנייה לציבור או התכתבות עם רשות מדינה (תוכלו למצוא הצהרה כזו גם בדו"ח זה). מטרתו של חוק העמותות לא היתה הגברת השקיפות כפי שהוצג לציבור, אלא סימונם של ארגוני החברה האזרחית מצדה השמאלי של המפה הפוליטית כסוכנים של "ישויות זרות", המקדמות אינטרסים זרים ופוגעות במדינה במזיד.

מנגנון דומה צפוי להתקיים בחקיקת המיסוי המתוכננת. שלוש הצעות חוק ברוח זו הובאו בפני הכנסת עד כה: הצעת חוק תיקון פקודת מס הכנסה (מיסוי תרומה מישות מדינית זרה) ושתי הצעות חוק עמותות חוץ. הראה שונה נקבעה לדיון בוועדת השרים לחקיקה במאי 2023 אך הורדה מסדר היום בעקבות ביקורת תקיפה מצד הקהילה הבינלאומית. הדבר ממחיש את החשיבות וההשפעה של מעורבות מדינות ידידותיות לישראל בהגנה על זכויות אדם והמרחב האזרחי, בה ובשטחים הכבושים. חשוב לציין כי קידום החקיקה נבלם לפי שעה, אך עלול לעלות שוב במועד מאוחר יותר.

נושאים למעקב בחודשים הקרובים

« הגדרתם של ששת ארגוני זכויות האדם הפלסטינים כ'ארגוני טרור' מאפשרת לישראל לנקוט צעדים מרחיקי לכת כנגדם בכל רגע נתון. סימון זה אינו תמים או נטול משמעות וראוי שיוסר בהתחשב בהיעדר הראיות נגדם. אנו דוחקים בקהילה הבינלאומית לעקוב אחר השלכות עתידיות ולפעול לביטול הכרזה זו.

« ללא בקרה והתנגדות, צעדי החקיקה השונים כנגד ארגוני זכויות אדם צפויים להמשיך. אנו קוראים לקהילה הבינלאומית לעקוב אחר קידום הצעות חוק אלה - ובמיוחד אחר מיסוי דרקוני של עמותות - ולשוב ולהשמיע את תמיכתה החז-משמעית בארגוני זכויות אדם והתנגדותה לצעדים אלו. מקרי עבר הוכיחו שתגור בה בינלאומית נחושה כנגד צעדים אנטי-ליברליים יכולה להיות אפקטיבית. למעשה, בשנת 2012 התנגדות בינלאומית לחקיקת מיסוי דומה הובילה לגניזתה.

הריאה
נוספת

מבוא

האגודה לזכויות האזרח בישראל: [המתקפה על הדמוקרטיה: הכנסת 25 והממשלה ה-37 - מעקב יוזמות שפוגעות בזכויות האדם ובדמוקרטיה](#)

אלימות כוחות הביטחון

המוקד להגנת הפרט: [קלה כחמורה: שיגרת מעצרי הלילה של ילדים](#)

פלסטינים על ידי כוחות הביטחון הישראליים

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל: [עינויים בישראל: תמונת מצב](#)

2022

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל: [פשעי מלחמה בחדר החקירות: פנייה למשרד התובע של בית הדין הפלילי הבינלאומי - תקציר מנהלים](#)

רופאים לזכויות אדם: [חולה עד תום ההליכים: עתיד מערכת הרפואה לכלואים בישראל](#)

רופאים לזכויות אדם: [רפואה על תנאי: סחיטת חולים פלסטינים בידי השב"כ בחקירות במעבר ארז](#)

יש דין, רופאים לזכויות אדם ושוברים שתיקה: [חיים חשופים: פלישות צבאיות לבתי פלסטינים בגדה המערבית](#)

יש דין: [דף נתונים: אכיפת החוק על חיילים החשודים בפגיעה בפלסטינים וברכושם, סיכום נתוני-2021](#)

יש דין: [חוקרים את עצמם: תוצאות בדיקת מערכת אכיפת החוק הצבאית בנוגע לתלונות על הרג ופגיעה של פלסטינים ברצועת עזה ב"מבצע שומר החומות" \(מאי 2021\)](#)

סיפוח

שוברים שתיקה: [כביש מהיר לסיפוח \(באנגלית\)](#)

עמק שווה: [השפעות מדיניות הממשלה ה-37 על אתרי עתיקות בגדה המערבית ובירושלים המזרחית \(באנגלית\)](#)

גישה: [אזור G: מבידול לסיפוח - המהלך של ישראל לבידוד של רצועת עזה וכיצד הוא משרת את שאיפות הסיפוח שלה בגדה המערבית](#)

שלום עכשיו: [מעקב התנחלויות \(נתונים, מפות, מגמות\)](#)

יש דין: מאגר חוקי סיפוח

יש דין: הכיבוש הישראלי בגדה המערבית ופשע האפרטהייד: חוות-דעת משפטית

נישול

האגודה לזכויות האזרח: הסדר רישום מקרקעין בשטחים הכבושים - שאלות ותשובות

במקום: מדיניות תכנון הרסנית בגדה המערבית, 2018-2022 (באנגלית)

שוברים שתיקה: ממשל צבאי: עדויות חיילים וחיילות מהמנהל האזרחי, מת"ק עזה ומתאם פעולות הממשלה

בשטחים 2011-2021

שוברים שתיקה: מגוייסים: אלימות מתנחלים בגדה המערבית - עדויות חיילים 2012-2020

גישה: תנועה בכיוון אחד

המוקד להגנת הפרט: נישול זוחל: הגבלות על חקלאות פלסטינית מעבר לגדר הפרדה

עיר עמים: סיכום 2022: מדיניות ישראל במזרח ירושלים

כרם נבות: גן נעול: הכרזה על שטחים סגורים בגדה המערבית

יש דין: דף נתונים, דצמבר 2022: אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית (אלימות מתנחלים)

2005-2022

יש דין: רועים בשדות זרים: חוות צאן של מתנחלים ישראלים בגדה המערבית והפגיעה שלהן בזכויות האדם

של הפלסטינים

מתקפה על ארגוני זכויות אדם

Observatory for the protection of Human Rights Defenders: [ISRAEL:Target Locked: Smear Campaigns to stifle human rights defenders from the Golan, Israel and Palestine](#)

the Platform

Israeli NGOs for Human Rights

